

Medicinska

---

biohemija:

Lekcija 5:

Regulacija

aktivnosti enzima

Regulacija aktivnosti enzima

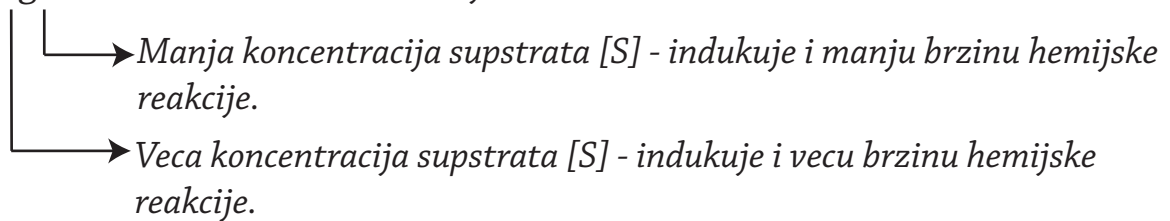
Postoji više mehanizama kojima se regulisu aktivnosti enzima:

- Regulacija koncentracije supstrata i proizvoda
- Posstranslaciona kovalentna modifikacija
- Alosterna modifikacija
- Regulacija sinteze i razgradnje enzima

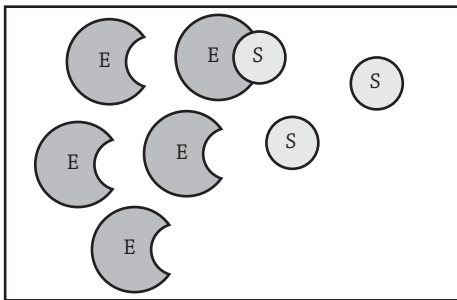
Koncentracija supstrata i proizvoda

a) **Koncentracija supstrata** - direktno utice na brzinu enzimski katalisane reakcije.

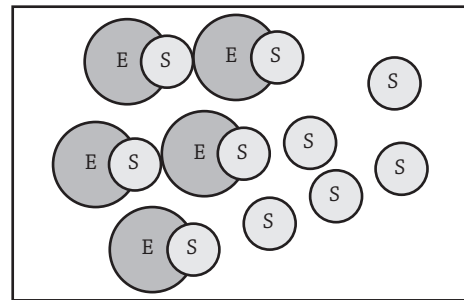
O tome i govori *Michaelis-Menten teorija*.

Ukoliko u nekoj enzimski katalisanoj reakciji konstantno povecavamo koncentraciju supstrata, povecavace se i brzina hemijske reakcije. Medjutim u jednom trenutku, pri izrazito *velikoj koncentraciji* supstrata, brzina hemijske reakcije ce prestati da raste. Tada povecavanje koncentracije supstrata *nece dovesti do rasta brzine*. Razlog ovoga je sto je u toku citave te reakcije koncentracija enzima uvek ista tj. uvek je isti broj cestica enzima. Kada koncentracija supstrata postane izrazito velika, aktivna mesta svih enzima su zauzeta i reakcija se ne moze vrsiti brze od toga. Kazemo da je reakcija postigla **maksimalnu brzinu (V_{max})** i da je doslo do **zasicenja**. Ova pojava se naziva **kinetika zasicenja**.

Koncentracija supstrata je manja i nisu sva aktivna mesta enzima zauzeta. Tako da povecanje koncentracije ce uzrokovati i povecanje brzine.

Koncentracija supstrata je izrazito velika i sva aktivna mesta enzima su zauzeta. Dalje povecanje koncentracije neće dovesti do porasta brzine reakcije.

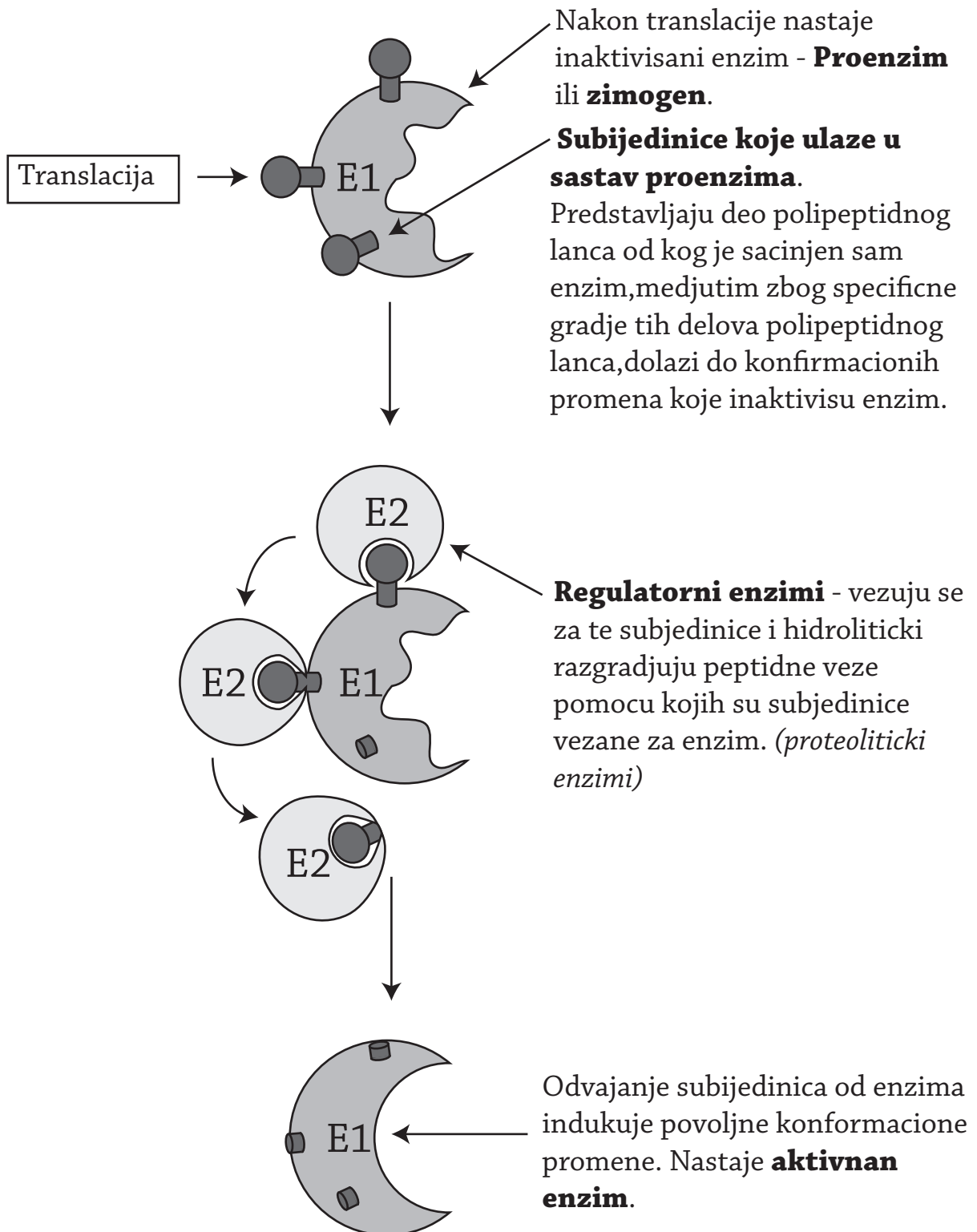
b) **Koncentracija proizvoda reakcije** - svi proizvodi reakcije su **reverzibilni inhibitori** i mogu biti *kompetitivni, nekompetitivni i akompetitivni inhibitori*.

Nagomilavanje proizvoda reakcije smanjuje aktivnost enzima sto je klucno u metabolickim procesima.

Kovalentna modifikacija

Postoje dva tipa posttranslatorskih kovalentnih modifikacija:

→ **Ireverzibilna posttranslatorska modifikacija** - podrazumeva proteoliticko cepanje polipeptidnih lanaca sa neaktivnog enzima (*proenzim, zimogen*) i prelazak istog u aktivnu formu.

ireverzibilna je reakcija,sto znaci da subjedinice ne mogu ponovo biti vezane za enzim.

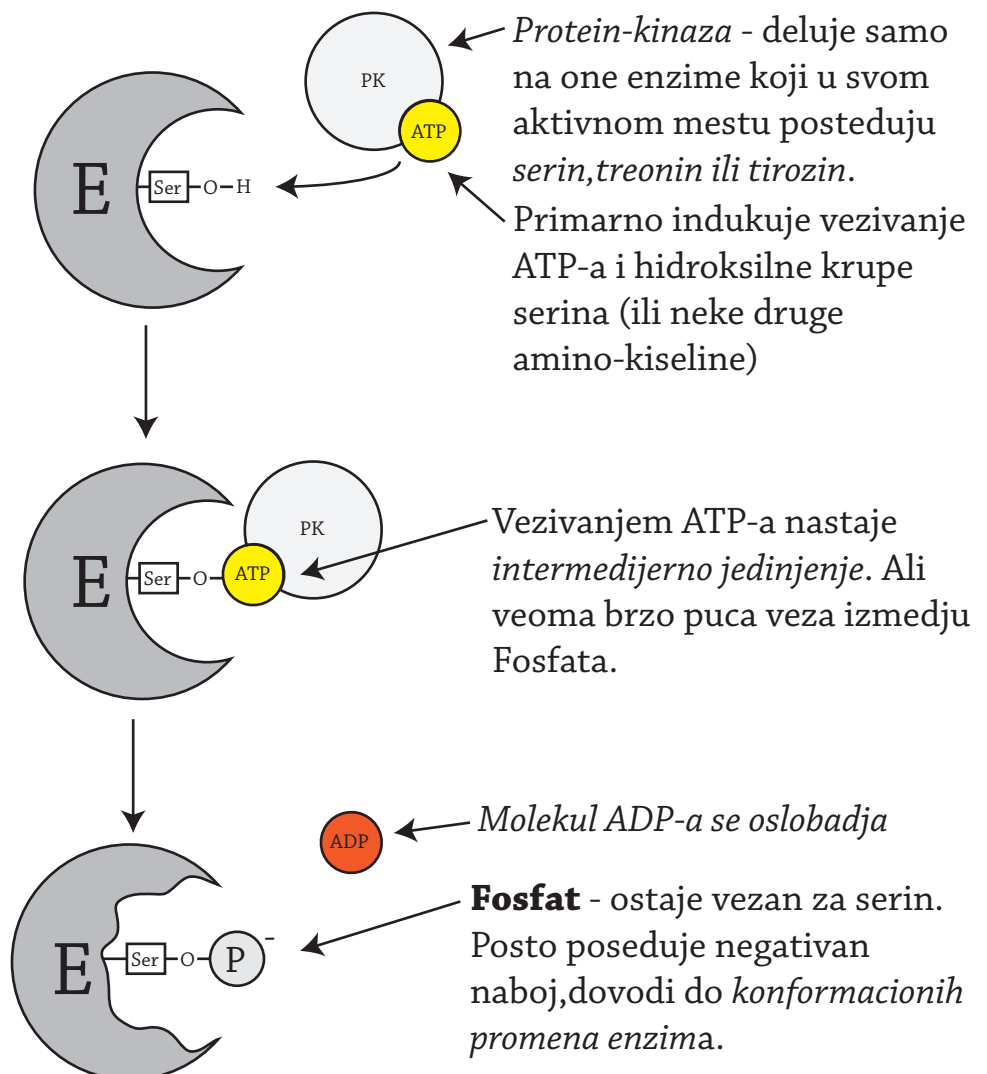
→ **Reverzibilne kovalentne modifikacije** - omogućavaju reverzibilnu promenu aktivnosti enzima.

- Fosforilacija/Defosforilacija
- Acilacija/Deacilacija
- Adenilacija/Deadenilacija
- Uridilacija/Deuridilacija
- Metilacija/Demetilacija

Fosforilacija/Defosforilacija

→ **Protein-kinaze** - predstavljaju enzime koji vrse fosforilaciju. U protein kinaze spadaju:

- **Serin-treonin protein-kinaze**
- **Tirozin kinaza**

Te konformacione promene, u zavisnosti od vrste i gradje enzima, mogu biti pozitivnog (povecava aktivnost enzima) ili negativnog (smanjuje aktivnost enzima) karaktera.

→ **Protein-fosfataze** - vrse procese defosforilacije, i takodje u zavisnosti od vrste i gradje enzima mogu imati pozitivan i negativan efekat

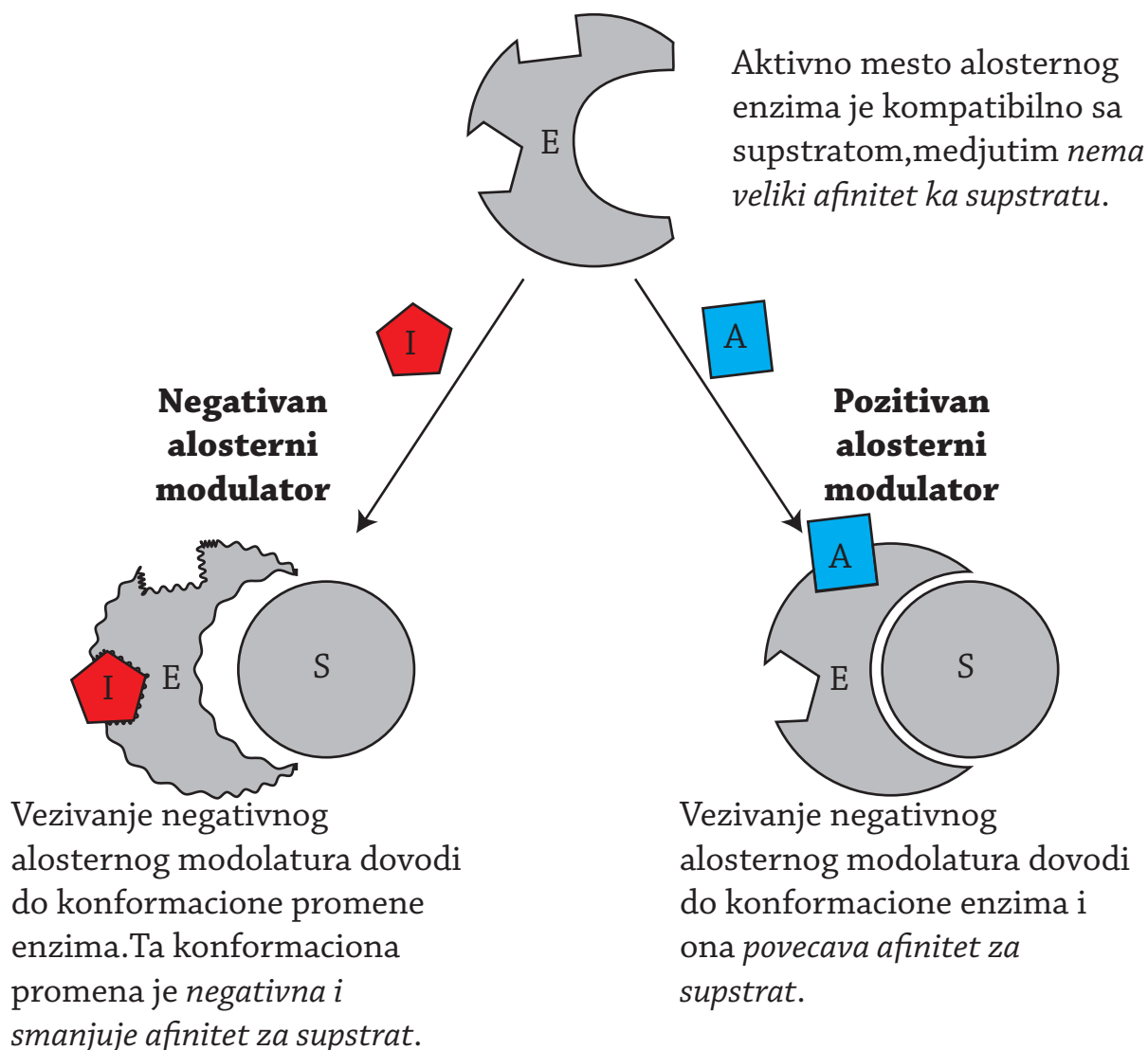
Alosterna modifikacija

Alosterni modulatori - predstavljaju molekule (obicno male,redje velike) koji se vezuju za *mesto na enzimu razlicito od aktivnog mesta*. Vezivanjem *moduliraju* aktivnost enzima. Postoje dve vrste modulatora:

- **Pozitivni modulatori** - njihovim vezivanjem za enzim, *povecava se afinitet enzima ka supstratu*.
- **Negativni modulatori** - njihovim vezivanjem *smanjuje se afinitet enzima ka supstratu*.

Alosterni enzimi - predstavljaju enzime cija aktivnost zavisi od alosternih modulatora

- **Monomerni alosterni enzimi** - jednostavni enzimi koji poseduju samo jedan kataliticki centar. Poznata su samo dva ovakva enzima: *Ribonukleotid-difosfat reduktaza, Piruvat UDP-N-acetil glukozamin transferaza*.

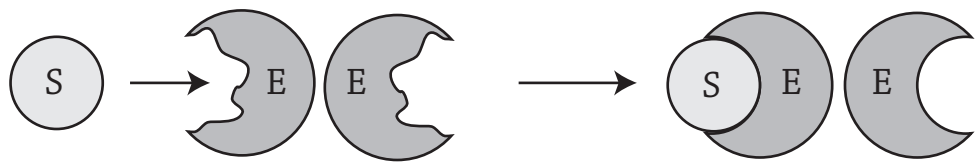

↳ **Polimerni alostrni enzimi** - predstavljaju alosterne enzime sastavljene iz više *katalitickih podjedinica*. Najveći broj alosternih enzima je polimerno. Svi polimerni alosterni enzimi se mogu javiti u bar dve konformacije:

- ↳ **T** (*tense*) **Napregnuta konformacija** - u ovoj konformaciji afinitet za supstrat je nizak.
- ↳ **R** (*relaxed*) **relaksirana konformacija** - afinitet za supstrat visok

Kooperativnost - predstavlja ključnu osobinu polimernih proteina. Vezivanje modulatora za jednu katalitičku subjedinicu će indukovati konformacione promene i na drugim katalitičkim subjedinicama tog enzima.

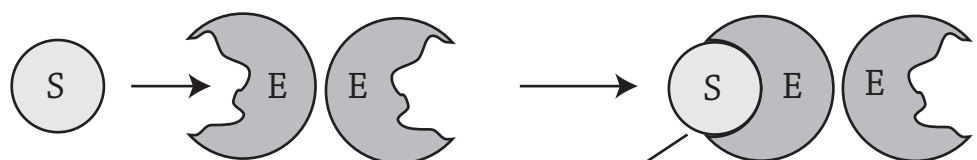
↳ **Uskladjeni model** - vezivanje modulatora za jednu katalitičku subjedinicu indukuje konformacione promene svih subjedinica istovremeno.

*Napregnuta konformacija (T)
- jedna katalitička subjedinica
vezuje supstrat.*

*Obe katalitičke
subjedinice prelaze u
relaksirano
konformaciono stanje*

↳ **Sekvencijalni model** - promena konformacije iz T u R se vrši sekvencijalno kroz niz intermedijarnih konformacija.

Napregnuta (T) konformacija

*Katalitička subjedinica
koja nije vezala supstrat
ne prelazi odmah u R
konformaciju, ali dolazi do
konformacionih promena
koje joj olaksavaju da
lakše veže supstrat.*

*Vezivanje supstrata za drugu subjedinicu,
u potpunosti je prevodi u R konformaciju.*

Polimerni alosterni enzimi mogu biti:

→ **Homotropni** - oni čije su katalitičke subjedinice sve iste, a molekuli supstrata su im u isto vreme i modulatori.

Supstrat = Modulator

-**Pozitivna kooperativnost** - vezivanje supstrata za jednu katalitičku subjedinicu olakšava vezivanje supstrata za druge katalitičke subjedinice.

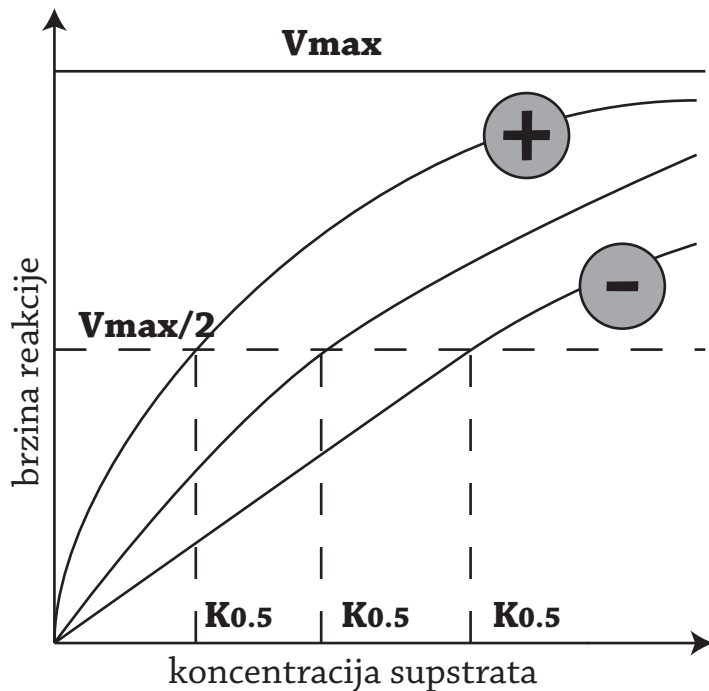
-**Negativna kooperativnost** - vezivanje supstrata za jednu katalitičku subjedinicu otežava vezivanje supstrata za druge katalitičke subjedinice.

→ **Heterotropni** - poseduju modulatore koji nisu supstrati i vezuju se za mesta različita od aktivnog mesta.

Supstrat = ~~Modulator~~

Kinetika alosternih enzima

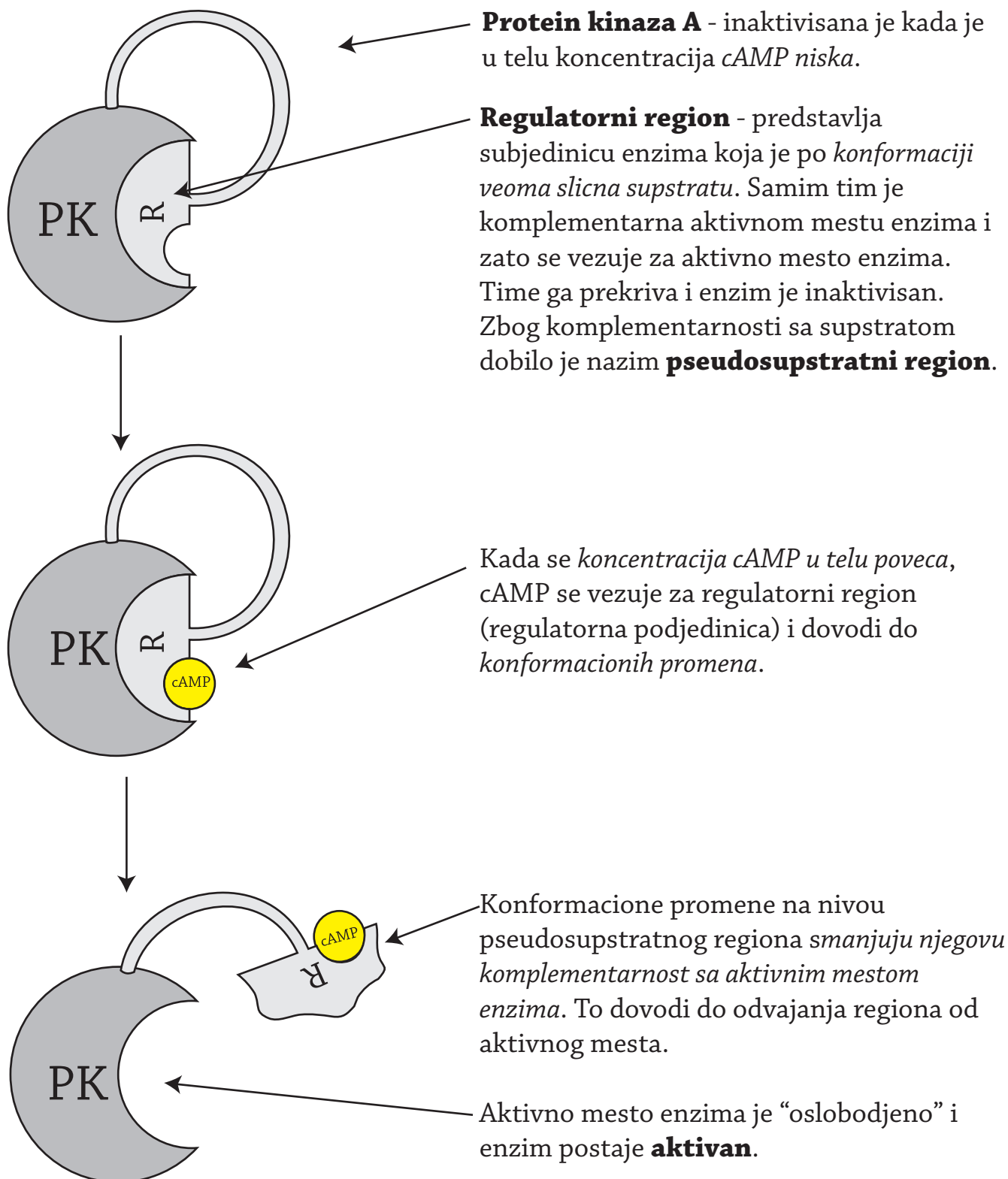

K_{0.5} - predstavlja koncentraciju supstrata pri kojoj se reakcija katalisana alosternim enzimom odvija polovinom maksimalne brzine. Ne može se obeležavati kao K_m zato što alosterni enzimi ne podležu Michaelis-Mentenovoj teoriji. Kriva alosternih enzima je **sigmoidna**, dok je kriva enzima koji podleže Michaelis-Mentenu **hiperbolična**.

- +** **Pozitivan modulator** - zbog kooperativnosti između katalitičkih subjedinica, vezivanje pozitivnog modulatora za jednu subjedinicu dovodi do povećanja afiniteta prema supstratu svih subjedinica datog enzima. Povećanjem afiniteta ka supstratu *reakcija se brže odigrava*, samim tim se *smanjuje K_{0.5}*, tačnije smanjuje se koncentracija supstrata koja je potrebna da brzina hemijske reakcije bude polovina maksimalne brzine.
- **Negativan modulator** - *smanjuje afinitet prema supstratu*, kako jedne katalitičke subjedinice tako i drugih. Time raste K_{0.5} tačnije potrebna je veća koncentracija supstrata da bi brzina reakcije bila polovina maksimalne.

Protein kinaza A

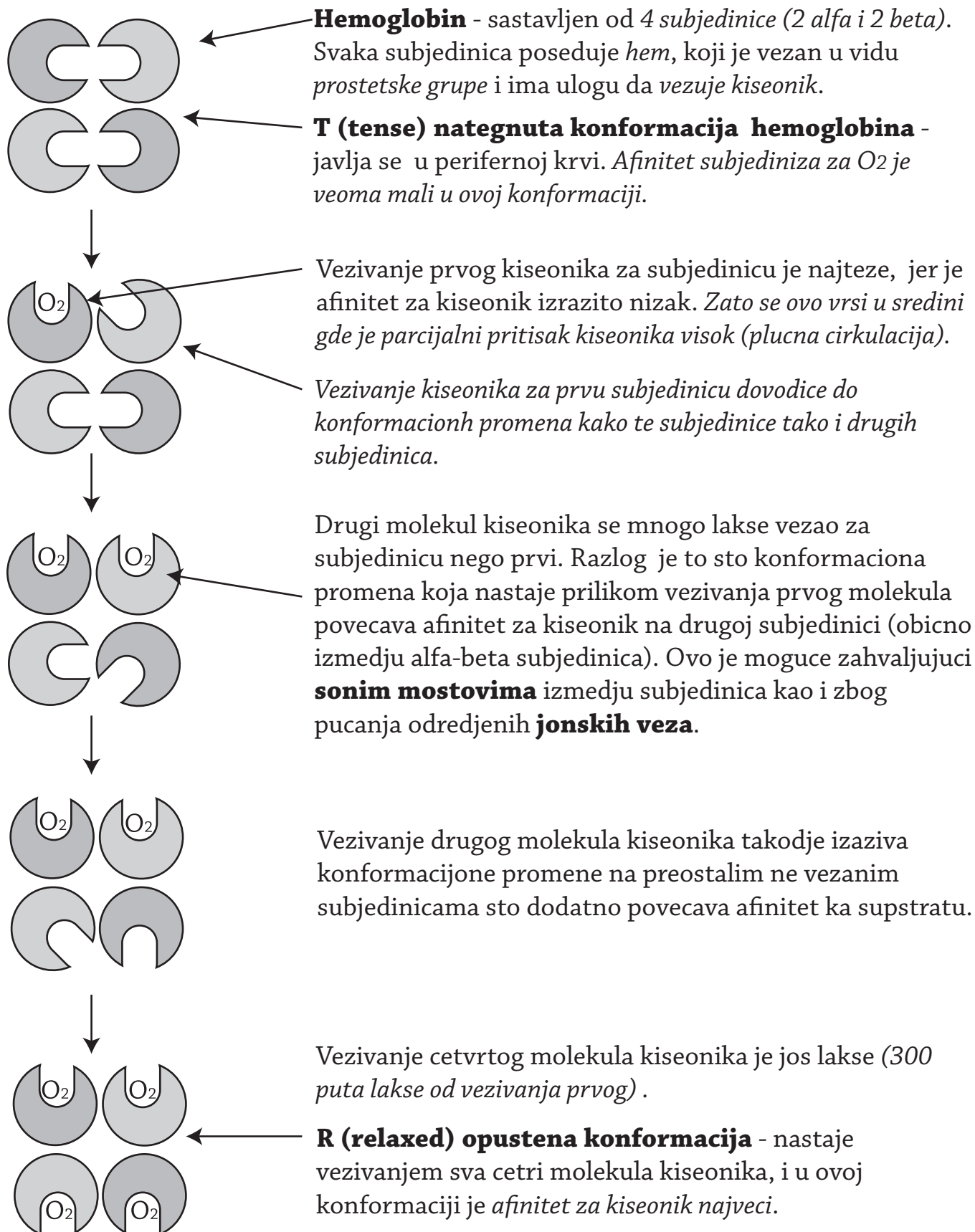
Protein kinaza A - tipican primer heterotropnog alosternog enzima ciji je alosterni modulator **ciklicni adenozin monofosfat (cAMP)**.

*Smanjenje koncentracije *cAMP* ce indukovati odvajanje *cAMP*-a od pseudosupstratnog regiona, on ce svoju konformaciju vratiti u pocetno stanje. Ponovo ce biti komplementaran aktivnom mestu enzima, vezivace se za njega i inaktivisati enzim.

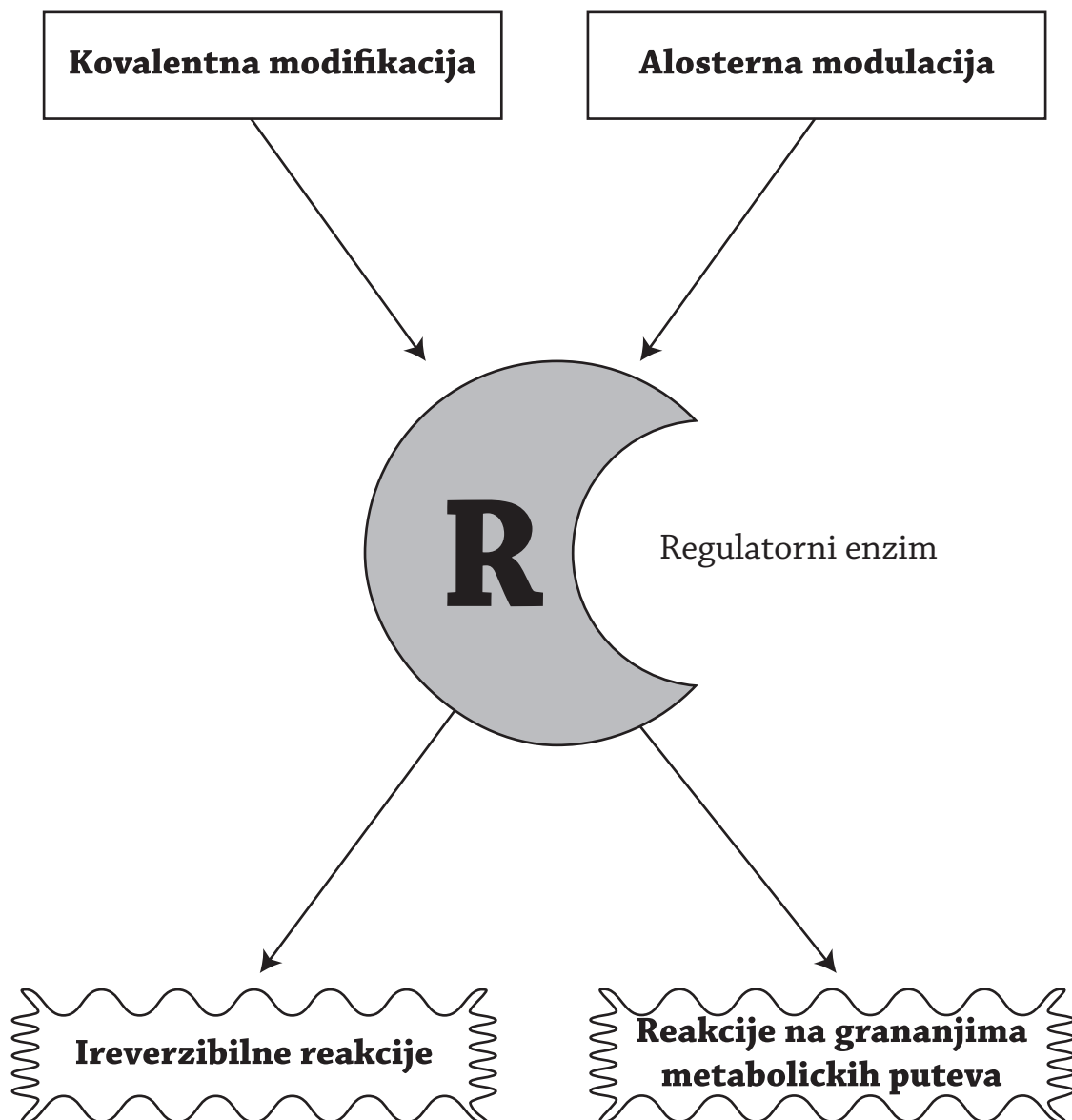
Hemoglobin

Hemoglobin - tipican primer *homotropnog alosternog enzima*, kojem je supstrat (kiseonik) u isto vreme i alosterni modulator.

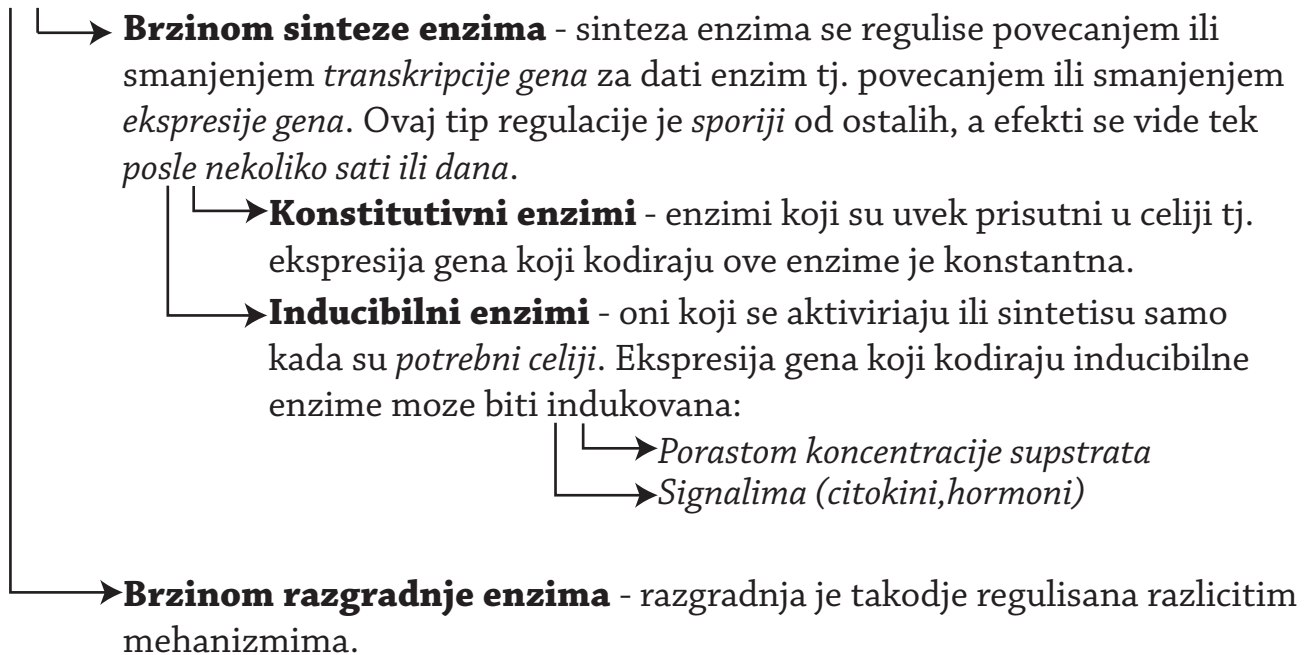
*Ovo je primer sekvencijalnog modela kooperativnosti.

Ključni (regulatorni) enzimi - regulisu metaboličke puteve a njihova aktivnost je regulisana kovalentnom modifikacijom i alosternom modulacijom. Svojim reakcijama kontrolisu brzinu citavog metaboličkog puta.

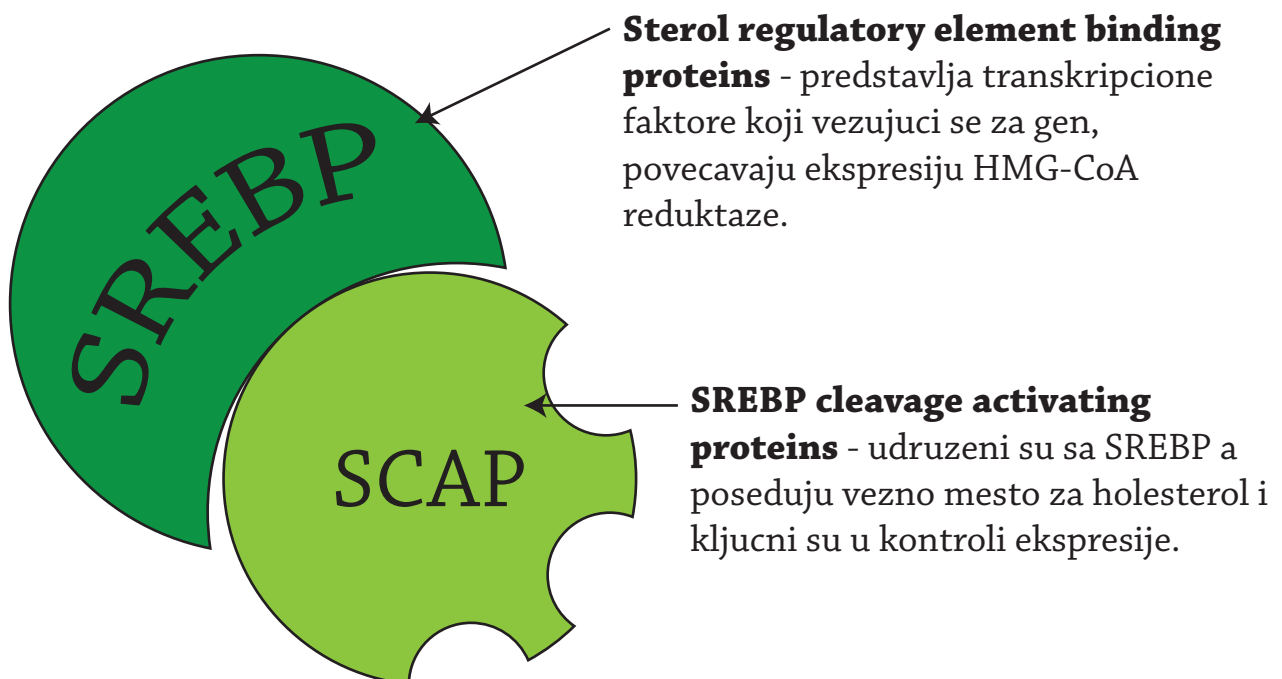
Regulacija sinteze i razgradnje

Ukupna kolicina enzima u celiji regulisana je:

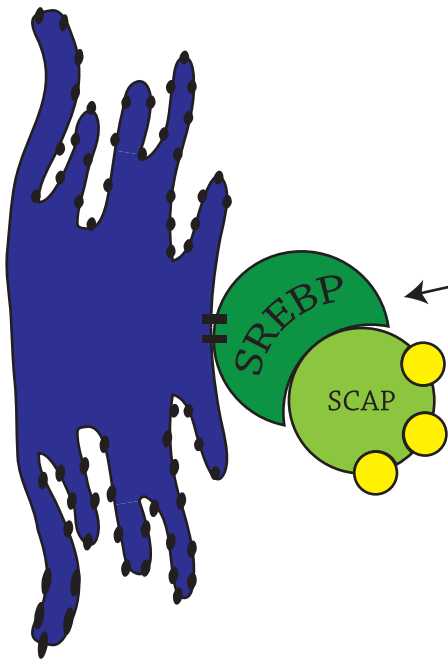

HMG-CoA Reduktaza - predstavlja kljucni enzim u procesu sinteze holesterola. Tako da regulacijom aktivnosti i kolicine ovog enzima regulise se i sinteza holesterola.

Obim sinteze ove reduktaze kontrolisan je pomocu transkripcionih faktora **SREBP** i **SCAP**:

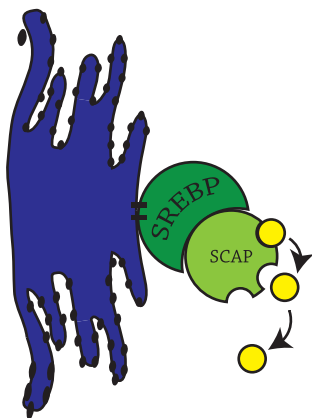

a) Nivo holesterola u celiji visok:

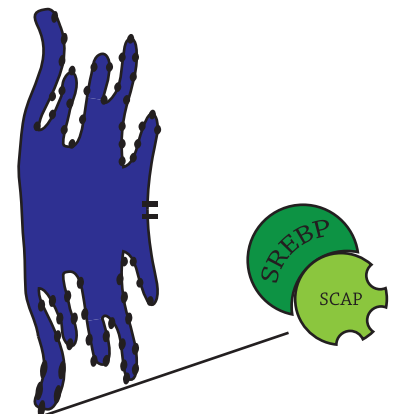

Posto je nivo holesterola u celiji visok, holesterol je vezan za SCAP. To održava citav kompleks u **inaktivnom stanju**. Ovakav kompleks je vezan za *granulisani endoplazmatski retikulum* i "miruje".

b) Nivo holesterola u celiji nizak:

Smanjena koncentracija holesterola u celiji indukuje *oslobadjanje holesterola sa veznih mesta na SCAP-u*.

Odvajanje holesterola na ovom kompleksu izaziva **konformacione promene** i *citav kompleks se odvaja od GER-a*.

Kompleks zatim intracelularnim transportom odlazi do **goldzijeveg aparata**. Tu biva *proteoliticki razgradjen*, a deo SREBP se odvaja i postaje **aktivan transkripcioni faktor**.

Aktivirani transkripcioni faktor odlazi u jedro i vezuje se za *gen koji kodira enzim HMG-CoA reduktazu*, povećava se koncentracija enzima u celiji a samim tim se podstice i povećana sinteza holesterola.

*Brzina razgradnje HGM-CoA takodje zavisi od koncentracije holesterola:

